

Анна Боярська-Хоменко – доктор педагогічних наук, професор, учений секретар, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна.

Коло наукових інтересів: вища освіта, професійна освіта, компетентнісний підхід в освіті, забезпечення якості вищої освіти, проблеми військової педагогіки та сучасні підходи до розвитку системи вищої військової освіти.

✉ anna.boyarskahomenko@hnpu.edu.ua

id <https://orcid.org/0000-0002-1818-3074>

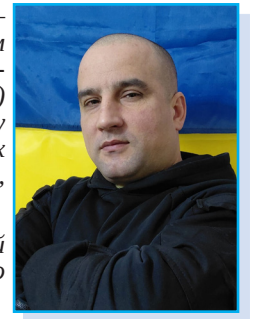
Борис Барков –

провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем навігаційно-гідрографічного, гідрометеорологічного забезпечення науково-дослідного управління розвитку систем оперативного (бойового) забезпечення Військово-Морських Сил науково-дослідного центру ЗС України «Державний океанаріум» Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», м. Одеса, Україна.

Коло наукових інтересів: вища військова освіта, компетентнісний підхід в освіті, проблеми військової педагогіки та сучасні підходи до розвитку системи вищої військової освіти.

✉ barboris1982@gmail.com

id <https://orcid.org/0009-0006-5189-8393>

УДК 378.013:359-051-047.22

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2026-2-72-84>

Подано до редакції: 30.03.2026

Прийнято після рецензування: 20.04.2026

Затверджено до друку: 11.05.2026

Опубліковано: 29.05.2026

СТРУКТУРА АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ

Анотація. У статті розкрито проблему формування аналітичної компетентності майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил (ВМС) України в умовах трансформації системи військової освіти та зростання вимог до професійної підготовки військових фахівців. Метою статті є обґрунтування структури аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС України, аналіз її компонент і показників сформованості. У дослідженні використано комплекс теоретичних методів: аналіз і узагальнення наукових джерел, порівняльно-зіставний аналіз вітчизняних і міжнародних підходів до трактування компетентності, понятійно-категоріальний аналіз, систематизацію та моделювання.

У статті проаналізовано основні підходи до розуміння компетентності (функціональний, контекстуальний, ресурсно-мобілізаційний, автономно-відповідальний, інтегративно-системний) та обґрунтовано доцільність їх інтеграції у військово-освітньому контексті. На основі узагальнення сучасних педагогічних моделей виокремлено чотири базові складники компетентності: знання, уміння і навички, ставлення та досвід, що корелюють із міжнародною моделлю KSA (Knowledge–Skills–Attitudes) та положеннями Національної рамки кваліфікацій України.

Запропоновано структурно-компонентну модель аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС, що охоплює когнітивний, діяльнісний, емоційно-рефлексивний та практико-інструментальний компоненти. Когнітивний компонент забезпечує засвоєння теоретичних засад логіки, критичного мислення, системного аналізу та методів обробки інформації. Діяльнісний компонент відображає здатність застосовувати аналітичні операції в процесі прийняття рішень, здійснювати пошук, відбір і візуалізацію даних, аргументовано презентувати результати аналізу. Емоційно-рефлексивний компонент охоплює прагнення до об'єктивності, когнітивну гнучкість, здатність до саморефлексії та корекції власних суджень. Практико-інструментальний компонент пов'язаний із досвідом застосування аналітичних підходів у професійній діяльності, оцінюванні ризиків і прийнятті управлінських рішень у мінливому середовищі. Для кожного компонента визначено змістові складники, поведінкові та результативні показники сформованості, що дає змогу операціоналізувати поняття аналітичної компетентності та створити основу для розроблення діагностичного інструментарію й методики її формування. Обґрунтовано, що аналітична компетентність виступає системоутворювальним чинником професійної готовності майбутнього офіцера ВМС, інтегруючи інтелектуальні, особистісні та практичні аспекти діяльності.

Ключові слова: вища військова освіта; аналітична компетентність; структура компетентності; підготовка майбутніх офіцерів; вищі військові навчальні заклади; Військово-Морські Сили.

Постановка проблеми. Розвиток Збройних Сил України (ЗСУ) нині визначається необхідністю формування високопрофесійних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах складної та динамічної безпекової ситуації. Військово-Морські Сили (ВМС) у цьому контексті виступають окремою сферою, де від здатності офіцерів швидко аналізувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до мінливих умов залежить успішність виконання завдань із забезпечення національної безпеки й оборони.

Нормативно-правове підґрунтя підготовки військових фахівців в Україні ґрунтується на визначенні військово-професійних компетентностей (ВПК), що становлять інтегральні характеристики здатності військового виконувати службові (бойові) функції з урахуванням вимог часу та умов служби в мирний і воєнний періоди. Відповідно до Положення щодо ВПК, вони мають визначатися професійними стандартами та містити як знання, так і практичні навички, що необхідні для виконання завдань за призначенням (Міністерство оборони України, 2024).

Українська система вищої військової освіти перебуває в процесі модернізації з метою наближення до стандартів НАТО та інтеграції у спільний простір професійної підготовки військовослужбовців. Це передбачено як у Стратегії розвитку професійної військової освіти, так і у відповідних політиках Міністерства оборони України, де підкреслюється необхідність підвищення якості підготовки фахівців шляхом упровадження сучасних педагогічних підходів і стандартів якості.

Аналітичне мислення і здатність до аналітичної діяльності є ключовими складниками професійної компетентності офіцера, що підтверджується вітчизняними науковими дослідженнями, присвяченими проблемі формування аналітичної компетентності майбутніх офіцерів. Так, у наукових працях акцентується увага на тому, що аналітична компетентність забезпечує здатність військовослужбовців не лише збирати та оцінювати дані, а й формувати їх у практичні рішення в умовах невизначеності та високої інформаційної напруженості, характерної для сучасних воєнних конфліктів (Quality assurance policy of Education and Training, 2025).

В умовах теперішньої військової реальності, зокрема повномасштабного російського вторгнення, аналітична компетентність стає не лише факультативним елементом підготовки, а й незамінним складником професійної готовності офіцера, здатного ефективно виконувати завдання у сфері оперативного планування, оцінювання ризиків та прийняття рішень. Тому розроблення й обґрунтування структури аналітичної компетентності майбутніх офіцерів

ВМС є актуальною педагогічною, науковою та практичною проблемою, що має безпосереднє значення для вдосконалення системи військової освіти і підготовки кадрів ЗСУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні наукові розвідки підтверджують визначальну роль аналітичної компетентності як невід’ємного складника професійного розвитку офіцерів, зокрема у форматі неперервної освіти. Так, у роботах І. Зеленого та А. Боярської-Хоменко професійне становлення офіцера розглядається як безперервний процес, що охоплює як формальну (академічну) освіту, так і позаформальні освітні практики, зокрема курси підвищення кваліфікації на різних етапах військової кар’єри. Автори акцентують увагу на неперервному оновленні фахових компетентностей як запоруці ефективності військової служби в сучасних умовах (Зелений & Боярська-Хоменко, 2024).

Сутнісне наповнення аналітичної компетентності досліджується у працях С. Марченкова та Р. Бакуменка, які трактують її як інтегративний ресурс офіцера, що поєднує когнітивні, інформаційні та комунікативні складники (Марченков, 2019а; Бакуменко, 2020). Окремо підкреслюється, що розвиток аналітичної компетентності нерозривно пов’язаний із інформаційно-комунікаційною підготовкою та потребує відповідної методичної підтримки. Аналітична компетентність постає не лише як інструмент управлінської діяльності, а і як динамічний елемент професійного зростання військовослужбовця.

У контексті військово-морської служби аналітична компетентність трактується як система знань, навичок і умінь, що забезпечують здатність офіцера до критичного аналізу оперативної обстановки, оцінювання ризиків та прийняття ефективних рішень. У роботі С. Марченкова підкреслено, що інформаційно-аналітична компетентність передбачає здатність до критичного мислення, організації аналітичного процесу, виокремлення ключових даних, встановлення причинно-наслідкових зв’язків і прогнозування подій. Такий підхід орієнтує на глибоке розуміння динаміки бойової обстановки та здатність адаптуватися до змінних умов морського середовища (Марченков, 2019b).

Д. Задорожний подає проектно-аналітичну компетентність майбутнього офіцера як багатofункціональне утворення, що охоплює інформаційно-аналітичну, прогностичну, організаційну та контрольню-коректувальну складові (Задорожний, 2023). Це дає змогу розглядати офіцера як суб’єкта аналітичної діяльності, здатного самостійно оцінювати ситуацію, прогнозувати поведінку супротивника, планувати й коригувати оперативні дії в режимі реального часу.

Загалом аналітична компетентність у сучасному науково-педагогічному дискурсі визначається не лише як кінцевий результат навчання, а і як механізм професійної реалізації офіцера. Її формування відбувається в умовах неперервної освіти, що охоплює академічне навчання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), курси бойової підготовки, участь у тренінгах, аналіз реальних бойових операцій тощо. Це підкреслює андрагогічний характер підготовки офіцера як дорослого, рефлексивного суб’єкта, здатного до самостійного навчання і вдосконалення.

Результати аналізу наукових джерел свідчать, що аналітичне мислення є невід’ємним елементом професійної культури військовослужбовця. Воно інтегрується в оперативне мислення, стратегічне планування та рефлексивну оцінку дій, формуючи підґрунтя для прийняття обґрунтованих рішень у складних умовах. Як зазначають І. М. Зелений та А. С. Боярська-Хоменко, ефективність освітнього процесу полягає у його здатності забезпечити гнучке оновлення професійного потенціалу офіцера, що особливо актуально в умовах збройного конфлікту (Зелений & Боярська-Хоменко, 2024). Тому аналітична компетентність не є ізольованим елементом, а відіграє функціональну роль у підтриманні боєздатності та управлінської ефективності ВМС.

Мета статті – обґрунтувати структуру аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС України, проаналізувати її компоненти й показники сформованості.

Методи дослідження. Для досягнення мети статті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: *аналіз наукових джерел і нормативно-правових документів у*

сфері військової освіти з метою уточнення понять «компетентність» і «аналітична компетентність» та визначення їхнього змістового наповнення, узгодження вітчизняних і міжнародних підходів та адаптації їх до специфіки підготовки майбутніх офіцерів ВМС; *метод моделювання*, що дав змогу розробити структурно-компонентну схему аналітичної компетентності та описати її через змістові складники, поведінкові й результативні показники; *методи систематизації, узагальнення та логічного структурування*, завдяки яким забезпечено побудову цілісної моделі й представлення результатів у вигляді схеми та узагальнювальної таблиці.

Результати та обговорення. У науковій літературі поняття компетентності означає здатність особистості усвідомлено та ефективно діяти в конкретних професійних чи життєвих ситуаціях. Варто наголосити, що компетентність у сучасному науковому й освітньому дискурсі розглядається як багатомірне поняття, що інтегрує знання, вміння, навички, цінності та здатність до застосування їх у реальних умовах. Проаналізувавши низку міжнародних визначень, можна виокремити кілька ключових компонентів, що формують ядро поняття компетентності, а саме:

- *функціональний підхід* розглядає компетентність не просто як наявність знань, а як здатність ефективно їх застосовувати в певному контексті, що передбачає і когнітивні елементи (теорія, концепції, знання тощо), і функціональні аспекти (практичні вміння, соціальні навички, організаційні здібності, етичні орієнтири тощо) (Keevy, 2022; Terminology of European education and training policy, 2026);
- *контекстуальний підхід* трактує компетентність як здатність, котра проявляється в конкретних ситуаціях (професійних, освітніх або особистих) і вимагає адаптації до різних умов і середовищ. Контекстуальність означає, що знання і навички не існують у вакуумі, а їхня цінність визначається здатністю застосовувати їх у реальному житті (UIS Data Browser, 2026; Paterson, 2022);
- *ресурсно-мобілізаційний підхід*, де компетентність розглядається як здатність мобілізувати внутрішні та зовнішні ресурси для розв'язання завдань. До внутрішніх ресурсів належать знання, уміння, установки, а до зовнішніх – інструменти, бібліотеки, консультації з колегами тощо. Такий підхід наголошує на активній, свідомій діяльності суб'єкта (UIS Data Browser, 2026);
- *підхід відповідальності й автономії*, в якому компетентність передбачає відповідальність за результати діяльності та автономності в прийнятті рішень. Це означає, що компетентна особа не лише виконує завдання, а й несе за них етичну, професійну й соціальну відповідальність, а автономність підкреслює здатність діяти самостійно, без постійного зовнішнього контролю (Paterson, 2022);
- *інтегративно-системний підхід* трактує компетентність як інтеграцію знань, навичок та ставлень, що дають змогу діяти результативно в різних умовах. Компетентність розглядається як динамічна система, що розвивається протягом життя, пристосовується до змін і оновлюється під впливом досвіду (Rosas, 2006; Witthaus, 2016).

Узагальнюючи, можна сказати, що компетентність – це інтегрована здатність особи ефективно діяти в конкретних ситуаціях, використовуючи знання, вміння, особистісні якості, соціальні навички та зовнішні ресурси, з урахуванням етичних норм, відповідальності й автономії. Це поняття має практикоорієнтований, контекстно-залежний і ціннісно-особистісний характер, що робить його ключовим у сучасній освіті, професійному розвитку та управлінні персоналом.

У національній рамці кваліфікацій компетентність визначається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Національна рамка кваліфікацій, 2021).

Узагальнюючи різні підходи до розуміння компетентності, можемо стверджувати, що вона розглядається як інтегрована здатність, що охоплює знання, практичні вміння,

ставлення до діяльності та реальний досвід. Відповідно до сучасних педагогічних моделей доцільно виокремити чотири основні компоненти компетентності, які найповніше відображають її зміст:

- знання – когнітивний складник, що забезпечує розуміння теоретичних засад діяльності;
- уміння і навички – практична здатність застосовувати знання у різних професійних ситуаціях;
- ставлення – ціннісно-мотиваційний компонент, який визначає готовність діяти відповідально, етично та самостійно;
- досвід – результат накопиченої діяльності, що забезпечує здатність до ефективного перенесення знань і навичок у нові або нестандартні умови.

Ці компоненти є взаємопов'язаними і забезпечують цілісне формування компетентності, що відповідає як міжнародним підходам (KSA: Knowledge – Skills – Attitudes), так і національним освітнім стандартам, зокрема Національній рамці кваліфікацій України.

У контексті нашого дослідження, що сфокусоване на аналітичній компетентності майбутніх офіцерів ВМС, виникає потреба в моделюванні структури цієї компетентності з урахуванням особливостей військово-професійної діяльності. З огляду на це нами виокремлено чотири структурні компоненти аналітичної компетентності, що відповідають базовим складникам, але відображають специфіку аналітичної діяльності у військовому середовищі (рис. 1):

- *когнітивний компонент* відповідає за засвоєння теоретичних засад аналітичного мислення, логіки, системного підходу, статистики, критичного осмислення інформації;
- *діяльнісний компонент* охоплює вміння здійснювати аналіз, синтез, оцінювання, аргументацію, візуалізацію даних, прогнозування;
- *емоційно-рефлексивний компонент* містить установки на об'єктивність, готовність переглядати власні судження, здатність до саморефлексії та критичної оцінки своїх дій;
- *практично-інструментальний компонент* втілює досвід реального використання аналітичних умінь у професійній діяльності, зокрема у військово-морському управлінні, оцінці ризиків і прийнятті рішень в умовах невизначеності.

Рис. 1. Структурно-компонентна схема аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС

Такий підхід до структурування аналітичної компетентності допомагає адаптувати загальнонаукові теорії до конкретного контексту підготовки військових фахівців і забезпечити наукову основу для подальшого розвитку змісту, форм і методів її формування у ВМС.

У табл. 1 узагальнено змістові, поведінкові та результативні характеристики кожної з компонент аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС.

Таблиця 1

Структура аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС

Компоненти	Структурні компоненти аналітичної компетентності	Змістові складники аналітичної компетентності	Поведінкові показники сформованості	Результативні показники сформованості
Знання	Когнітивний	Теоретичні засади логіки, критичного мислення, теорії аргументації, статистики, дослідницьких методів, системного аналізу та філософії науки в контексті військового управління та оперативного аналізу	Демонструє обізнаність у логічних принципах, базових теоріях аналітичного мислення, аргументації та аналізу даних, з урахуванням специфіки професійної військово-морської діяльності	Володіє системою знань, що дає змогу пояснювати, порівнювати й аналізувати складні явища, обґрунтовувати рішення в умовах невизначеності та мінливої обстановки
Уміння і навички	Діяльнісний	Уміння здійснювати аналіз, синтез, оцінювання; будувати дедуктивні та індуктивні висновки як прояв когнітивної діяльності в процесі прийняття рішень	Застосовує логічні операції, формулює аргументовані судження, аналізує зміни, альтернативи та наслідки дій у контексті професійних завдань	Демонструє здатність до логічно послідовного мислення, ухвалення обґрунтованих висновків і рішень у складних або невизначених ситуаціях військово-професійної діяльності
		Здатність здійснювати пошук і відбір інформації, оцінювати її достовірність, аналізувати дані та візуалізувати їх у вигляді схем, таблиць, графіків	Самостійно знаходить і відбирає релевантну інформацію з різних джерел, оцінює її надійність, структурує та інтерпретує дані, презентує їх у наочному вигляді	Ефективно використовує візуалізацію для пояснення аналітичних висновків, демонструє вміння працювати з великими обсягами інформації, приймає обґрунтовані рішення на основі аналізу даних
		Здатність до аргументації, аналізу позицій інших людей, презентації результатів аналізу в зрозумілій та переконливій формі, як письмово, так і усно	Обґрунтовує власну позицію, критично аналізує альтернативні погляди, веде аргументовану дискусію, адаптує форму подання результатів залежно від аудиторії	Вміє чітко й переконливо презентувати результати аналітичної діяльності, демонструє навички публічних виступів, ділового письма та комунікативної гнучкості в умовах професійної взаємодії

Компоненти	Структурні компоненти аналітичної компетентності	Змістові складники аналітичної компетентності	Поведінкові показники сформованості	Результативні показники сформованості
Ставлення	Емоційно-рефлексивний	Прагнення до об'єктивності та істини, готовність переглядати власні судження при отриманні нових фактів, когнітивна гнучкість	Демонструє відкритість до нових ідей і підходів, уникає упередженості, визнає помилки та переглядає судження на основі нових даних	Виявляє здатність до неупередженого мислення, саморефлексії та гнучкого підходу до аналізу, приймає виважені рішення, зберігаючи прагнення до істини і професійної об'єктивності
		Здатність до рефлексії – аналізу власного мислення, оцінки помилок, змін підходів до розв'язання проблем	Аналізує перебіг власного мислення, визнає недоліки у власних рішеннях, готовий змінювати підходи для підвищення ефективності	Демонструє здатність до усвідомленої корекції власної аналітичної діяльності, гнучко адаптується до нових умов, покращує якість прийняття рішень через самопізнання та самонавчання
Досвід	Практико-інструментальний	Накопичений досвід застосування аналітичних підходів у розв'язанні професійних завдань, участі в прийнятті рішень, оцінці ризиків та наслідків	Залучається до аналізу професійних ситуацій, бере участь у виконанні практичних завдань, використовує набутий досвід для вдосконалення аналітичної діяльності	Вміло застосовує раніше набуті аналітичні знання й навички в нових або нестандартних умовах, демонструє практичну ефективність аналітичного мислення в професійній діяльності

Запропонована таблиця відображає цілісну модель аналітичної компетентності, в якій кожен компонент розкрито через змістові складники, поведінкові прояви та очікувані результати сформованості. Такий підхід не лише дає змогу конкретизувати внутрішню структуру компетентності, а й створює підґрунтя для подальшого педагогічного проектування, розроблення методики формування, інструментів оцінювання та критеріїв рівневого розвитку аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС. Розглянемо докладніше змістові складники і показники сформованості.

Когнітивний компонент аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС становить її теоретико-інтелектуальне підґрунтя, що забезпечує змістове наповнення знанневого рівня. Його складники охоплюють широке коло наукових дисциплін, що формують логіко-аналітичне мислення, зокрема теоретичні засади логіки, критичного мислення, теорії аргументації, статистики, дослідницьких методів, системного аналізу та філософії науки. Усі ці компоненти адаптовано до специфіки військового управління, що передбачає не лише оперування поняттями, а й здатність концептуалізувати складні ситуації, виокремлювати сутнісні зв'язки між подіями, аргументовано інтерпретувати явища в умовах обмеженої інформації.

На поведінковому рівні сформованість когнітивного компонента втілюється в обізнаності майбутнього офіцера ВМС з базовими теоріями аналітичного мислення, засобами логічного опрацювання даних, методами доведення та побудови переконливої аргументації.

Важливо, що така обізнаність не обмежується декларативним рівнем знань, а проявляється в умінні доречно застосовувати поняттєво-категоріальний апарат під час аналізу професійно орієнтованих завдань, моделювання й аналізу ситуацій, обґрунтування рішень з урахуванням специфіки військово-морської діяльності.

Результативні показники цього компонента відображають рівень готовності курсанта до самостійного теоретичного мислення і раціонального пояснення складних оперативних явищ. Ідеться про здатність не лише відтворювати навчальний матеріал, а й використовувати знання як інструмент аналізу, порівняння, класифікації та пояснення складних багатofакторних ситуацій. Особливої ваги це набуває в умовах невизначеності, де системне мислення допомагає знизити ризики помилкових рішень, а критичне мислення – забезпечити від впливу стереотипних суджень або хибних висновків. Отже, когнітивний компонент відіграє роль не лише змістової, а й методологічної основи аналітичної компетентності, що забезпечує її логічну цілісність та операціональність у майбутній військово-професійній діяльності курсантів.

Діяльнісний компонент аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС відображає практичний вимір реалізації знань у процесі професійної підготовки та безпосередньо пов'язаний із формуванням умінь і навичок аналітичного характеру. Його змістові складники охоплюють здатність здійснювати аналіз, синтез і оцінювання інформації, будувати дедуктивні та індуктивні висновки як основу раціонального прийняття рішень. У цьому контексті аналітична діяльність розглядається не як абстрактна інтелектуальна операція, а як цілеспрямований процес опрацювання даних, орієнтований на розв'язання конкретних завдань.

Поведінкові показники сформованості діяльнісного компонента проявляються у здатності майбутнього офіцера застосовувати логічні операції в реальних ситуаціях, формулювати аргументовані судження, аналізувати змінні, альтернативи та можливі наслідки прийнятих рішень. Такі прояви свідчать про інтеграцію когнітивних знань у практичну діяльність, коли аналітичне мислення стає інструментом професійної дії, а не лише теоретичним надбанням. Особливого значення набуває вміння оцінювати ситуацію з урахуванням багатofакторності та динамічності морської обстановки, що потребує швидкої інтелектуальної реакції і логічної послідовності мислення.

Результативні показники цього складника відображають здатність майбутнього офіцера до логічно послідовного мислення та ухвалення обґрунтованих рішень у складних або невизначених умовах. Ідеться про сформовану готовність діяти раціонально в ситуаціях, де від якості аналітичних дій залежать ефективність управління, безпека та успішність виконання навчальних завдань. Діяльнісний компонент є ключовою ланкою між теоретичним знанням і практичним результатом аналітичної діяльності.

Важливим складником діяльнісного компонента є також здатність здійснювати пошук і відбір інформації, оцінювати її достовірність, аналізувати дані й візуалізувати результати у вигляді схем, таблиць і графіків. На поведінковому рівні це втілюється в самостійності роботи з різними інформаційними джерелами, умінні критично оцінювати їхню надійність, структурувати та інтерпретувати отримані дані. Така діяльність передбачає не лише технічну вправність, а й аналітичну культуру роботи з інформацією, що є особливо важливим в умовах інформаційного переважання та дефіциту часу.

Результативно сформованість цього аспекту діяльнісного компонента проявляється у здатності ефективно використовувати візуалізацію для пояснення аналітичних висновків, працювати з великими обсягами інформації та приймати рішення на основі узагальненого аналізу даних. Це забезпечує підвищення зрозумілості аналітичних матеріалів, полегшує комунікацію в межах підрозділу та сприяє більш обґрунтованому управлінню в процесі виконання службових завдань.

Ще одним суттєвим змістовим складником діяльнісного компонента є здатність до аргументації, аналізу позицій інших осіб та презентації результатів аналітичної діяльності у зрозумілій та переконливій формі, як письмово, так і усно. Поведінково це проявляється в умінні обґрунтовувати власну позицію, критично осмислювати альтернативні позиції, вести аргументовану дискусію й адаптувати форму подання результатів залежно від аудиторії та професійного контексту. У підготовці майбутніх офіцерів ВМС така здатність є важливою умовою ефективної командної взаємодії та прийняття спільних рішень.

Результативні показники сформованості цього складника полягають у вмінні чітко й переконливо презентувати результати аналітичної роботи, демонструвати навички публічних виступів, ділового письма та комунікативної гнучкості. У сукупності це забезпечує не лише якість аналітичного мислення, а і його практичну значущість у процесах управління, координації дій та професійної взаємодії в системі ВМС.

Емоційно-рефлексивний компонент аналітичної компетентності фокусується на внутрішніх мотиваційних установках, ставленні до аналітичної діяльності та здатності до рефлексії, що є критично важливими для професійного зростання майбутніх офіцерів ВМС. У контексті військово-морської служби, де офіцер часто змушений приймати рішення в умовах високої невизначеності, багатозадачності й інформаційного тиску, особистісні якості, такі як прагнення до істини, когнітивна гнучкість і готовність до перегляду власних суджень, набувають особливої значущості у процесі підготовки курсантів.

Змістовим ядром цього компонента є прагнення до об'єктивності, усвідомлена відкритість до нових фактів, здатність визнавати помилки та критично переосмислювати власні висновки. У поведінкових проявах це втілюється в готовності майбутнього офіцера дослухатися до альтернативних думок, визнавати обмеженість власного досвіду, уникати упередженості й демонструвати інтелектуальну чесність у процесі аналітичної діяльності. Така поведінка базується на сформованих особистісних установках, що визначають якість мислення й ефективність професійного функціонування у складному інформаційному середовищі ВМС.

Результативним показником сформованості цього аспекту аналітичної компетентності є здатність діяти неупереджено, мислити критично й самостійно, приймати виважені рішення, спираючись на об'єктивні дані, а не на емоції чи попередні установки. Така здатність має фундаментальне значення для забезпечення високої якості аналітичних висновків і збереження професійної об'єктивності, що становить необхідну умову ефективного військового управління.

Другий змістовий вектор емоційно-рефлексивного компонента пов'язаний зі здатністю до саморефлексії – умінням аналізувати перебіг власного мислення, виявляти помилки, визначати слабкі місця у власних підходах і модифікувати їх відповідно до нових викликів. На поведінковому рівні це втілюється в готовності змінювати усталені шаблони, відкрито визнавати помилковість певних рішень та адаптувати стратегії мислення задля досягнення більшої ефективності. Йдеться не лише про інтелектуальну здатність до переосмислення, а про сформовану внутрішню потребу в постійному самовдосконаленні.

Результативно сформована здатність до рефлексії проявляється у стійкому прагненні до розвитку аналітичного мислення через усвідомлену корекцію власних дій, гнучке пристосування до нових ситуацій, а також у здатності до самонавчання та самоорганізації. Це створює передумови для того, щоб майбутній офіцер проявляв себе як відповідальний аналітичний суб'єкт, здатний постійно підвищувати якість прийнятих рішень у складному, мінливому і ризикованому середовищі морської військової діяльності.

Практико-інструментальний компонент аналітичної компетентності ґрунтується на досвіді реального застосування знань і вмінь та відіграє ключову роль у перетворенні теоретичних засад аналітичної діяльності на ефективну практику прийняття рішень. На відміну від попередніх компонентів, що зосереджені на когнітивних або особистісних характеристиках, цей вимір вказує на глибину професійної залученості суб'єкта, його здатність не лише знати і мислити, а й діяти з урахуванням уже набутого аналітичного досвіду. Змістовим ядром цього компонента є досвід участі в аналізі кейсів, розв'язанні складних завдань, оцінці ризиків, а також моделюванні наслідків різних управлінських рішень.

Поведінкові прояви сформованості цього компонента втілюються в залученості до практичної аналітичної діяльності, коли майбутній офіцер бере участь у професійних обговореннях, навчається на прикладах реальних або змодельованих ситуацій, адаптує раніше засвоєні аналітичні методи до нових обставин. Здатність виявляти подібні патерни в ситуаціях, що змінюються, та спиратися на власний досвід підвищує ефективність виконання службових завдань. Особливої ваги ці поведінкові прояви набувають у контексті воєнного часу, коли оперативність, гнучкість мислення та здатність до прогностичної оцінки безпосередньо впливають на результативність професійної діяльності.

Результативні показники сформованості практико-інструментального компонента аналітичної компетентності демонструють ступінь перетворення попереднього досвіду на здатність ефективно діяти в нових або нестандартних умовах. Ідеться про свідому і цілеспрямовану здатність застосовувати раніше здобуті знання й навички аналітичної діяльності в ситуаціях, які вимагають швидкого прийняття рішень, прогнозування ризиків, гнучкої адаптації до зміни обстановки. Цей компонент фактично завершує формування аналітичної компетентності, закріплюючи її як стійку професійну якість, що втілюється в результативних діях, узгоджених із реальними викликами військово-морської служби. У такий спосіб досвід постає не лише підсумком попереднього навчання, а й джерелом подальшого саморозвитку аналітичного мислення майбутнього офіцера.

Порівняльний аналіз результатів проведеного дослідження з науковими напрацюваннями з проблем формування аналітичної компетентності засвідчує їхню концептуальну узгодженість із сучасним педагогічним дискурсом та водночас розширення наявних підходів у напрямі структурно-компонентного моделювання цієї компетентності в системі підготовки майбутніх офіцерів ВМС. Зокрема, у працях І. Зеленого та А. Боярської-Хоменко професійний розвиток офіцера розглядається як неперервний процес. Отримані в нашому дослідженні результати узгоджуються з положенням про безперервність професійного становлення, однак конкретизують його через виокремлення аналітичної компетентності як системоутворювального чинника управлінської ефективності у військово-морському середовищі.

Положення С. Марченкова та Р. Бакуменка щодо інтегративної природи аналітичної та інформаційно-аналітичної компетентності набули подальшого розвитку в межах нашого дослідження через деталізацію її внутрішньої структури. Якщо у попередніх працях акцент зроблено переважно на когнітивних та інформаційних складниках аналітичної діяльності, то в цій статті аналітична компетентність розглядається як багатовимірна система, що поєднує когнітивний, діяльнісний, емоційно-рефлексивний та практико-інструментальний компоненти.

Концепція Д. Задорожного щодо проектно-аналітичної компетентності як багатофункціонального утворення корелює з результатами нашої роботи в частині визнання комплексного характеру аналітичної діяльності офіцера. Водночас запропонована у статті модель розширює ці напрацювання шляхом чіткого розмежування структурних компонентів відповідно до логіки «знання – уміння – ставлення – досвід».

На особливу увагу заслуговує співвіднесення отриманих результатів із сучасними міжнародними підходами до трактування компетентності (функціональний, контекстуальний, ресурсно-мобілізаційний, автономно-відповідальний та інтегративно-системний). На відміну від абстрактного тлумачення компетентності як універсальної здатності діяти, у статті її конкретизовано в межах військово-професійного контексту.

Отже, результати дослідження не лише підтверджують положення сучасних наукових концепцій, а й розширюють їх шляхом розроблення структурно-компонентної моделі, адаптованої до умов підготовки майбутніх офіцерів ВМС.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У статті теоретично обґрунтовано структуру аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС України з урахуванням специфіки військово-професійної діяльності в умовах динамічної та ризикованої безпекової ситуації. На основі аналізу наукових джерел і нормативно-правових документів уточнено сутність понять «компетентність» і «аналітична компетентність». Розроблено структурно-компонентну модель аналітичної компетентності, яка охоплює когнітивний, діяльнісний, емоційно-рефлексивний та практико-інструментальний компоненти. Для кожного з них визначено змістові складники, поведінкові прояви та результативні показники сформованості.

Перспективними напрямками подальших досліджень є: розроблення та експериментальна перевірка методики формування аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ВМС; визначення критеріїв, показників і рівнів її сформованості з урахуванням етапів професійної підготовки; створення діагностичного інструментарію для оцінювання динаміки розвитку аналітичної компетентності курсантів.

Використані джерела

- Бакуменко, Р. О. (2020) Складники інформаційно-аналітичної компетентності офіцерів оперативнотактичної ланки управління. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 69 (1), 51-55. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.9>
- Задорожний, Д. (2023). Проектно-аналітична діяльність майбутніх офіцерів як проблема наук про освіту. *Педагогічні науки*, (82), 57–61. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295098>
- Зелений, І. І., & Боярська-Хоменко, А. В. (2024). Професійний саморозвиток офіцерів розвідки у контексті реалізації принципу освіти впродовж військової кар'єри. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1 (25), 86-97. [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.86-97](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.86-97)
- Марченков, С. (2019b). Наукові аспекти формування інформаційно-аналітичної компетентності в майбутніх офіцерів. *Освітні обрії*, 1 (48), 57-60. <https://doi.org/10.15330/obrii.48.1.57-60>
- Марченков, С. М. (2019a). Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України: науково-педагогічний аспект. *Проблеми створення, випробування, застосування та експлуатації складних інформаційних систем*, (17), 89–97. <https://doi.org/10.46972/2076-1546.2019.17.08>
- Міністерство оборони України. (2024). *Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти* (Наказ № 120). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24/ed20240215#n22>
- Національна рамка кваліфікацій. Загальна частина. (2021). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK-dodatok.1-10.11.pdf>
- Keevy, J., Chakroun, B. (2015). *Level-setting and recognition of learning outcomes: the use of level descriptors in the twenty-first century*. Paris: UNESCO. <https://doi.org/10.54675/GKWN6283>
- Paterson, A., McDonald, Z., Mekonnen, A., Mugo, H., Vally, Z., Xaba, N., & Keevy, J. (2022). *Skills recognition mechanisms for selected occupational profiles of migrant workers in Ethiopia, Kenya and South Africa: feasibility study*. Geneva: International Labour Organization.
- Quality assurance policy of Education and Training of the Naval Institute of the National University «Odesa Maritime Academy». (2025). <https://ivms.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2025/08/ministry-of-defence-of-ukraine.pdf>
- Rosas, G., & Corbanese, V. (2006) *Glossary of key terms for learning and training for work*. International Training Centre of the ILO. Turin: ITC ILO.
- Terminology of European education and training policy. (2026). <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-glossary/glossary>
- UIS Data Browser. Glossary. (2026). <https://databrowser.uis.unesco.org/resources/glossary>
- Witthaus, G., Inamorato dos Santos, A., Childs, M., Tannhäuser, A., Conole, G., Nkuyubwatsi, B., & Punie, Y. (2016). *Validation of non-formal MOOC-based learning: an analysis of assessment and recognition practices in Europe (OpenCred)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2791/809371>.

References

- Bakumenko, R. O. (2020) Skladnyky informatsiino-analitychnoi kompetentnosti ofitseriv operatyvno-taktychnoi lanky upravlinnia. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 69 (1), 51-55. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.9> (in Ukrainian).
- Keevy, J., Chakroun, B. (2015). *Level-setting and recognition of learning outcomes: the use of level descriptors in the twenty-first century*. Paris: UNESCO. <https://doi.org/10.54675/GKWN6283> (in English).
- Marchenkov, S. (2019b). Naukovi aspekty formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti v maibutnikh ofitseriv. *Osvitni obrii*, 1 (48), 57-60. <https://doi.org/10.15330/obrii.48.1.57-60> (in Ukrainian).
- Marchenkov, S. M. (2019a). Formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy: naukovo-pedahohichniy aspekt. *Problemy stvorennia, vyprobuvannia, zastosuvannia ta ekspluatatsii skladnykh informatsiinykh system*, (17), 89–97. <https://doi.org/10.46972/2076-1546.2019.17.08> (in Ukrainian).

- Ministerstvo obrony Ukrainy. (2024). *Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvithnoho protsesu u vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ministerstva obrony Ukrainy, viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoi osvity, zakladakh fakhovoi predvyshchoi viiskovoi osvity* (Nakaz No. 120). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24/ed20240215#n22> (in Ukrainian).
- Natsionalna ramka kvalifikatsii. Zahalna chastyna. (2021). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu.NRK-dodatok.1-10.11.pdf> (in Ukrainian).
- Paterson, A., McDonald, Z., Mekonnen, A., Mugo, H., Vally, Z., Xaba, N., & Keevy, J. (2022). *Skills recognition mechanisms for selected occupational profiles of migrant workers in Ethiopia, Kenya and South Africa: feasibility study*. Geneva: International Labour Organization (in Ukrainian).
- Quality assurance policy of Education and Training of the Naval Institute of the National University «Odesa Maritime Academy». (2025). <https://ivms.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2025/08/ministry-of-defence-of-ukraine.pdf> (in Ukrainian).
- Rosas, G., Corbanese, V. (2006). *Glossary of key terms for learning and training for work*. International Training Centre of the ILO. Turin: ITC ILO.
- Terminology of European education and training policy. (2026). <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-glossary/glossary> (in Ukrainian).
- UIS Data Browser. Glossary. (2026). <https://databrowser.uis.unesco.org/resources/glossary> (in Ukrainian).
- Witthaus, G., Inamorato dos Santos, A., Childs, M., Tannhäuser, A., Conole, G., Nkuyubwatsi, B., & Punie, Y. (2016). Validation of non-formal MOOC-based learning: an analysis of assessment and recognition practices in Europe (OpenCred). Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2791/809371> (in Ukrainian).
- Zadorozhnyi, D. (2023). Proiektno-analitychna diialnist maibutnykh ofitseriv yak problema nauk pro osvitu. *Pedahohichni nauky*, (82), 57–61. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.82.295098> (in Ukrainian).
- Zelenyi, I. I., & Boiarska-Khomenko, A. V. (2024). Profesiyni samorozvytok ofitseriv rozvidky u konteksti realizatsii pryntsyphu osvity vprodovzh viiskovoi kariery. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*, 1 (25), 86-97. [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.86-97](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.86-97) (in Ukrainian).

Anna Boiarska-Khomenko – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academic Secretary, Professor at the Department of Educology and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine.

Research interests: higher education, vocational education and training, competence-based approach in education, quality assurance in higher education, issues of military pedagogy, and contemporary approaches to the development of the higher military education system.

Borys Barkov – leading research fellow at the research department of navigational and hydrographic, hydrometeorological support within the Research Directorate for the Development of Operational (Combat) Support Systems of the Naval Forces, Research Center of the Armed Forces of Ukraine «State Oceanarium», Institute of Naval Forces, National University «Odesa Maritime Academy», Odesa, Ukraine.

Research interests: higher military education, competence-based approach in education, issues of military pedagogy, and contemporary approaches to the development of the higher military education system.

THE STRUCTURE OF ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS OF THE NAVAL FORCES

Abstract. The article addresses the development of analytical competence among future officers of the Naval Forces of Ukraine, in the context of the transformation of the military education system and the growing requirements for the professional training of military specialists. The purpose of the article is to substantiate the structure of analytical competence of future Naval officers of Ukraine and to analyze its components and indicators of formation.

The study employs a set of theoretical research methods, including analysis and generalization of scientific sources, comparative analysis of national and international approaches to the interpretation of competence, conceptual and categorical analysis, systematization, and modeling.

The article examines the main approaches to understanding competence (functional, contextual, resource-mobilization, responsibility-and-autonomy-based, and integrative-systemic). It substantiates the relevance of their integration into the military educational context. Based on the generalization of contemporary pedagogical models, four core components of competence are identified: knowledge, skills and abilities, attitudes, and experience. These components align with the international KSA (Knowledge–Skills–Attitudes) model and the provisions of the National Qualifications Framework of Ukraine.

A structural-component model of analytical competence of future Naval officers is proposed, encompassing cognitive, activity-based, emotional-reflexive, and practical-instrumental components. The mental component ensures mastery of the theoretical foundations of logic, critical thinking, systems analysis, and information processing methods. The activity-based component reflects the ability to apply analytical operations in decision-making processes, conduct information search and selection, visualize data, and present analytical findings in a reasoned manner. The emotional-reflexive component includes a commitment to objectivity, cognitive flexibility, and the ability to engage in self-reflection and revise one's judgments. The practical-instrumental component is associated with experience in applying analytical approaches in professional activity, risk assessment, and managerial decision-making in a dynamic environment.

For each component, content elements, as well as behavioral and outcome indicators of formation, are defined, enabling the operationalization of the concept of analytical competence and laying the foundation for developing diagnostic tools and methodological support for its formation. It is substantiated that analytical competence functions as a system-forming factor in the professional readiness of future Naval officers, integrating the intellectual, personal, and practical dimensions of professional activity.

Keywords: higher military education; analytical competence; competence structure; training of future officers; higher military educational institutions; Naval Forces.